

sam duxit uxorem, sed non potuit Æthiopissæ mutare colorem: Christus vero quam adamavit ignobilem adhuc et fœdam, gloriosam sibi exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam. Murmuret Aaron, murmuret et Maria, non nova, sed vetus; non Mater Domini, sed soror Moysi (Num. xii); non nostra, inquam, Maria; illa enim sollicita est, si quid forte deest in nuptiis. Vos autem, ut dignum est, murmurantibus sacerdotibus, murmurante Synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini.

3. Unde enim tibi, o humana anima, unde tibi hoc? Unde tibi tam inæstimabilis gloria, ut ejus sponsa merearis esse, in quem desiderant angeli ipsi prospicere? Unde tibi hoc, ut ipse sit sponsus tuus, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur, ad cujus nutum universa mutantur? Quid retribuēs Domino pro omnibus quæ retribuit tibi, ut sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, ut introducat te Rex in cubiculum suum? Vide jam quid de Deo tuo sentias, vide quantum de eo præsumas, vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus et amplectendus sit, qui tanti te æstimavit, imo qui tanti te fecit. De latere enim suo te reformavit, quando propter te obdormivit in cruce, et [alias additur ob hoc] somnum mortis excepit. Propter te a Deo patre exivit, et matrem Synagogam reliquit, ut adhærens ei, unus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi, filia, et vide, et considera quanta sit erga te dignatio Dei tui; et obliviscere populum tuum, et dumum patris tui. Desere carnales affectus, sæculares mores dedisce; a prioribus vitis abstine, consuetudines noxias obliviscere. Quid enim putas? nonne stat angelus Domini qui secet te mediam, si forte (quod avertat ipse!) alterum admiseris amatorem?

4. Jam enim desponsata es illi, jam nuptiarum prandium celebratur; nam cœna quidem in cœlo et in aula æterna paratur. Verumtamen nunquid ibi vinum deficiet? Absit! Inebriabimur ibi ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis ejus potabimur (Psal. xxxv, 9). Paratum est profecto illis nuptiis flumen vini; vini, inquam, quod lætificat cor; siquidem fluminis impetus lætificat civitatem Dei (Psal. xlv, 5). Nunc autem quoniam grandis nobis restat via, prandium quidem accipimus hic, etsi non in tanta copia, quod plenitudo et satiety cœnæ reservetur æternæ. Hic ergo nonnunquam vinum deficiet, gratia scilicet devotionis, et fervor charitatis. Quoties mihi necesse est, fratres, post lacrymosas querimonias vestras, exorare Matrem misericordiæ ut suggerat suo benignissimo Filio quoniam viam non habeatis? Et ipsa, dico vobis, charissimi, si pie a nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ; quoniam misericors est, et mater misericordiæ. Nam si compassa est verecundiæ illorum a quibus fuerat in, itata; multo magis compatietur nobis, si pie fuerit

(16) Is fuit abbas Apollo. Vide Vitas Patrum.

invocata. Placent enim illi nuptiæ nostræ, et pertinent ad eam multo amplius illis; nimirum de cujus utero tanquam e thalamo suo, cœlestis Sponsus processit.

S09 5. Sed quem non moveat, quod in nuptiis illis respondit Dominus benignissime ac sanctissime matri suæ, dicens: *Quid mihi et tibi est, mulier?* Quid tibi et illi est, Domine? Nonne quod filio et matri? Quid ad illam pertinet [alias pertinet] quæris, cum tu sis benedictus fructus ventris ejus immaculati? Nonne ipsa est quæ salvo pudore concepit, et sine corruptione te peperit? Nonne ipsa est, in cujus utero novem mensibus moratus es, cujus virgineis uberibus lactatus es, cum qua jam duodecim annorum factus de Jerusalem descendisti, et eras subditus illi? Nunc ergo, Domine, quid molestus es illi, dicens, *Quid mihi et tibi?* Multum per omnem modum. Sed manifeste jam video quod non velut indignans, aut confundere volens virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: *Quid mihi et tibi?* cum, venientibus ad te juxta Matris præceptum ministris, nihil cunctatus facias quod illa suggessit. Ut quid ergo, fratres, ut quid sic respondebat prius? Utique propter nos, ut conversos ad Dominum jam non sollicitet carnalium cura parentum, et necessitudines illæ non impediant exercitium spirituale. Quandiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentibus. Ad postquam reliquimus nosmetipsos, multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Unde et legitimus fratrem quemdam in cremo conversantem, cum ad eum carnalis frater auxilii gratia adventasset, respondisse, ut adiret alterum fratrem eorum, cum ille utique jam obiisset. Cumque admiratus qui venerat responderet quia ille obiit eremita se quoque similiter obiisse respondit (16). Optime ergo nos docuit Dominus ne solliciti simas super propinquis carnis nostræ plus quam religio postulet, quando ipsi Matri, et tali Matri, respondit: *Quid mihi et tibi est, mulier?* Sic et in alio loco cum suggereret ei quidam quoniam foris staret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, respondit: *Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei* (Matth. xii, 48)? Ubi modo sunt qui tamen carnaliter et inaniter super carnalibus propinquis suis solent esse solliciti, ac si adhuc viverent et ipsi cum eis?

6. Sed videamus jam quid sequitur. Erant, ait Evangelista, *hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæorum*. Vel ex hoc potes manifestius advertere non plenitudinem, sed præparationem nuptiarum esse, ubi nimirum adhuc opus est purificatione. Desponsationis ergo nuptiæ istæ sunt, non copulationis. Absit enim ut credamus illis in nuptiis fore vasa purificationis, quando gloriosam sibi Christus Ecclesiam exhibebit, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi! ubi enim [alias autem] non erit macula, quæ purificatio erit necessaria? Nunc utique lavandi tempus est, nunc purificationem patet esse necessariam, quando nemo

mundus a sorde, nec infans cujus est unius diei vita super terram. Nunc abluitur sponsa, nunc purificatur, ut in cœlestibus illis nuptiis sponso suo sine omni macula præsentetur. Quæramus ergo hydrias sex, in quibus hæc ablutio Judæorum, id est confitentium, purificatio fiat. Nam si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est, quæ sola liberat, sola salvat, sola lavat. Quod si confiteamur peccata nostra, non deerunt veris Judæis purificationis hydriæ; quoniam fidelis est Deus, qui dimittat nobis peccata, et emundet nos ab omni iniquitate (I Joan. i, 8, 9).

7. Ego quidem sex hydrias, sex observantias arbitror esse, quas ad purificanda confitentium corda sancti patres instituere, et omnes illas, ni fallor, hic poterimus invenire. Prima siquidem hydria, continentia est castitatis, qua diluitur quidquid ante luxuria inquinavit. Secunda vero jejuniæ est, ut quod maculaverat crapula, nunc abstinentia mundet. Per segnitiam quoque et otiositatem, quæ inimica est animæ, multas contraximus sordes contra Dei sententiam, in sudore vultus alieni, non nostri, pane vescentes (Gen. iii, 19); propter hoc quoque tertia hydria nobis apponitur, ut sordes illæ in labore manuum diluantur. Sic **S10** et per somnolentiam cæteraque noctium et tenebrarum opera, multa deliquimus; ideo quoque quarta hydria vigiliarum observantia ponitur, ut nocte surgentes ad confitendum Domino, non bonas noctes præteritis temporis redimamus. Jam vero de lingua quis nesciat, quam multum inquinaverit nos per vaniloquia et mendacia, per detractiones et adulationes, per verba malitiæ et verba jactantiæ? Pro his omnibus necessaria est hydria quinta, silentium scilicet, custos religionis, et in quo est fortitudo nostra. Sexta quoque hydria disciplina est, qua non nostro arbitrio, sed alieno vivimus, ut delectur quidquid indiscipline vivendo deliquimus. Lapideæ sunt hæc, dura sunt, sed necesse habemus in his lavari, nisi forte volumus [alias voluerimus] propter tœditates nostras a Domino accipere libellum repudii. Attamen in eo quod dicuntur lapideæ, non solum durtia, sed multo melius soliditas potest intelligi; quoniam non lavant hæc, nisi firma stabilitate permanserint.

8. Ait ergo Dominus ad ministros: *Implete hydrias aqua*. Quid sibi istud vult, Domine? Ministri solliciti sunt de vini penuria, et tu dicis: *Implete hydrias aqua*. Illi de poculis cogitant, et tu præcipis ut vasa purificationis impleant. Sic omnino, sic suspiranti

A Jacob ad Rachelis amplexus, Lia a patre supponitur (Gen. xxix, 22-24). Nobis, fratres, qui ministri sumus et servi vestri, per Christum nobis præcipitur implere hydrias aqua, quoties deest vinum. Ac si dicatur: Illi devotionem desiderant, vinum requirunt, fervorem flagitant; sed nondum venit hora mea: implete hydrias aqua. Quæ est enim aqua sapientiæ salutaris, etsi non adeo suavis, nisi fons vitæ, et initium sapientiæ timor Domini? Dicitur ergo ministris: Incutite metum, et spiritu timoris non tam vasa quam corda replete; quia, ut ad charitatem perveniant, initiandi sunt a timore, ut dicant et ipsi, *A timore tuo concepimus, Domine, et parturivimus spiritum salutis* (Isai, xxvi, 18). Sed quomodo implebuntur hydriæ? Prædixerat enim Evangelista: *Cipientes singulæ metretas binas vel ternas*. Quæ sunt duæ metretæ, quæve tertia? Utique duplex timor communis, et notus omnibus; at tertius quidem minus communis, et minus notus. Primus enim timor est, ne cruciemur in gehenna; secundus, ne exclusi a visione Dei privemur tam inæstimabili gloria; tertius replet animam omni sollicitudine timidam, ne forte deseratur a gratia.

9. Et quidem omnis timor Domini, sicut aqua exstinguit ignem, sic exstinguit peccati concupiscentiam; sed is maxime cum ad omnem tentationem statim occurrit, ne forte contingat amittere gratiam, ut sibi derelictus homo labatur quotidie de malo in pejus, de peccato minori in graviores culpas; quales utique multos videmus cum in sordibus sunt, sordescentes adhuc. Nam adversus timorem istum non est unde sibi blandiatur anima sive de minori forte quantitate peccati, sive de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo prima genera timoris. Præcipit ergo nobis Dominus, ut hac aqua hydrias impleamus. Sunt enim aliquando vacuæ, et plenæ vento, si quis tamen adeo insanus est ut in eo per vanitatis studium illæ, quas prædiximus, observantiæ mercede perpetua vacuentur, ut sunt fatuæ virgines, in quarum vasis oleum non habetur (Matth. xxv, 5). Interdum autem (quod pejus est) plenæ quidem sunt, sed plenæ veneno, quod est invidia, murmur, rancor animi, et detractio. Propterea ne forte subintrent ista, dum vinum deest, jubemur implere hydrias aqua, ut observentur mandata Domini in timore; quæ tunc mutatur in vinum, cum timor expellitur a charitate, et implentur omnia fervore spiritus et jucunda devotione (17).

IN SEPTUAGESIMA.

SERMO I.

1. Magna mihi consolatio est, fratres mei, in verbo illo Domini, *Qui ex Deo est, verba Dei audit* (Joan.

xiii, 47) **S11**. Propterea enim vos libenter auditis, quia ex Deo estis. Nec ignoro quod alio in loco dicit Scriptura: *Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt*

(17) Confer sermonem 55 de Diversis, ubi eodem fere modo hydriæ istæ moraliter explicantur, et de metretis sermonem 57.

omnia (Rom. ix, 36). Sed multo aliter sunt ex eo, qui, secundum beati Joannis Evangelium, non ex voluntate carnis nati sunt, sed ex Deo (Joan. i, 13). Unde et invenies ab eodem Joanne in Epistola sua scriptum: *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat; sed generatio cœlestis conservat illum* (I Joan. v, 18). Non peccat, inquit, id est non permanet in peccato; quia conservat illum, utique ut perire non possit, ea quæ falli non potest generatio cœlestis. Sive non peccat, id est, tantumdem est ac si non peccet, pro eo scilicet quod non imputatur ei peccatum: generatio enim cœlestis etiam in hac parte conservat illum (18). Sed generationem istam quis enarrabit? Qui potest dicere: Ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hæc, inquam, dicere potest? reclamante nimirum Scriptura, *Nescit homo si sit dignus amore an odio* (Eccle. ix, 1). Certitudinem utique non habemus; sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quædam et indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit eum esse de numero electorum, in quo ea signa permanserint. Propter hoc, inquam, quos præscivit Deus, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciam præstet gratia consolationis. Hoc enim est unde semper solliciti, et in timore et tremore humiliemur necesse est sub potenti manu Dei, quoniam quales sumus, nosse possumus vel ex parte; quales autem futuri simus, in nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat, videat ne cadat; et in ea forma quæ salutatis indicium est, et argumentum prædestinationis, perseveret atque proficiat.

2. Porro inter ea quæ fiduciam præstant et materiam spei, unum illud maximum est, de quo nunc copimus loqui: *Qui ex Deo est, verba Dei audit*. Nonnullos enim sic interdum audientes invenies, ac si nihil omnino ad eos pertineant quæ dicuntur; non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare, ne forte quod audiunt, dictum, sit propter eos. Magis autem si forte sermo Dei vivus et efficax, qui suo, et non ejus qui loquitur, arbitrio fertur quocumque voluerit; si, inquam, manifeste

(18) Hic locus, et si qui sunt apud Bernardum alii similes, nequam favent triplici hæreticorum errori. Primo, Joviniani ac Pelagii, qui justos sine ullis peccatis vitam agere contendebant. Secundo, Calvinii et sequacium, qui justificatum negant posse a charitate excedere, Tertio, eorumdem qui fideles justificari asserunt per meram non imputationem peccatorum.

Quod spectat ad primum. S. doctor mentem suam aperit sermone 23 in Cant., n. 15. Sed manifestius libro De gratia et libero arbitrio, cap. 9, explicans illud Joannis iii: *Omnis qui natus est ex Deo, etc.* « Hoc, » inquit, dictum est de prædestinatis ad vitam: non quod omnino non peccent, sed quod peccatum ipsis non imputetur, quia vel punitur condigna poenitentia, vel in charitate absconditur. » Vide etiam sermonem 4 de Diversis.

De secundo vero, scilicet quod charitas semel habita possit amitti, in epistola 42, ad Henricum

adversus vitia illa processerit, quibus sese illi sentiunt obligatos, dissimulant, et avertunt oculos cordis, aut qualibet adinventione palliant vitia (alias audita), et seducunt miseri semetipsos. In his ergo salutis signa non video, magis autem vereor ne forte propterea non audiant verbum Dei, quia non sunt ipsi ex Deo. In vobis, fratres, (Deo gratias) vere invenio aures audiendi; nimirum cum in emendatione vestra sine mora appareat fructus verbi, sed etiam inter loquendum, fateor, nonnunquam sentire mihi videor fervorem studii vestri. Etenim quanto abundantius sugitis, tanto amplius replet ubera mea dignatio Spiritus sancti; et tanto copiosus datur quod propinam vobis, quanto citius quod propinatur hauritis (alias hausistis). Propterea sæpius loquor vobis, etiam præter consuetudinem Ordinis nostri. Scio enim quis dixerit: *Si quid supererogaveris, cum rediero, reddam tibi* (Luc. x, 35).

3. Initium Septuagesimæ, fratres, hodie celebratur, cujus nomen in universa Ecclesia celebre satia habetur. Jam vero dico vobis, charissimi, quia plurimum in hoc nomine compatior mihi ipsi. Commovetur enim intra me spiritus meus, suspirans nimirum ad patriam illam in qua nec numerus est nec mensura nec pondus. Quandiu enim in pondere et mensura et numero universa corporis et animæ bona recipio? Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor! Nam de corporali cibo ad Adam dictum est, et pervenit usque ad me: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* (Gen. iii, 19). Sed et cum laboravero, panis datur mihi in pondere, **S12** potus in mensura, pulmenta in numero. Et de corporali quidem sic. Quid vero de spirituali? Utique antequam comedam, suspiro, atque utinam cum suspiravero et flevero, vel fragmentum exiguum merear de cœlesti convivio, et tanquam catellus edam de micis quæ cadunt de mensa dominorum meorum! O Jerusalem, civitas Regis magni, qui te ex adipe frumenti satiat, et quam fluminis impetus lætificat! in te nec pondus utique nec mensura, sed satietas est et affluentia summa. Sed nec habes numerum, quippe ejus participatio ejus in idipsum. Ego vero, qui totus sum in vicissitudine et numero, quando veniam ad unam

Senonensem, cap. 4, de fide ficta agens, ita pronuntiat: « Recedunt ergo quidam a fide, quia Veritas asserit: consequenter et a salute, quia Salvator redarguit: inde nos colligimus quod et a charitate, sine qua salus esse non poterit, » etc. Vide Melchiorum Canum, lib. iv De locis theologiacis, cap. ultimo, in respons. ad 8 argum. ac Guillelmum Estum in prædictum locum Joannis, ubi S. Bernardi sententiam expendunt.

Quod ad tertium attinet, justificationem non consistere in sola Dei non imputatione, sed in quadam supernaturali qualitate, manifeste docet S. doctor variis in locis, diserte vero epist. 11 ad Carthusienses, et ex ea in Tractatu de diligendo Deo, cap. ult. sic scribens: « Itaque charitas dat charitatem, substantiva accidentalem. Ubi dantem significat, nomen est substantiæ; ubi donum, qualitatis. » Vide sermonem 27 in Cant.

illam quam require? quando satiabor apparente gloria tua, Domine? quando inebriabor ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis me? Nunc enim tam exigua sunt stillicidia stillantia super terram, ut nec glutire quidem possim salivam meam.

4. Sic omnino, sic verum est, fratres, quoniam modo omnia dantur in pondere et mensura et numero; sed veniet dies quando omnia sunt cessatura. Nam de numero quidem legimus, quoniam *sapientiæ illius non est numerus* (Psal. cxlvi, 5). Et alio in loco apud eundem prophetam: *Delectationes in dextera tua usque in finem* (Psal. xv, 11). Audi etiam apud Apostolum pondus sine pondere: *Supra modum, inquit, in sublimitate æternum pondus gloriæ* (II Cor. iv, 17). Audi pondus æternum; sed attende quia præmiserit, *supra modum*. Sic et Christum audio mensuram sine mensura promittentem: *Mensuram, inquit, confertam, et coagitatam, et supereffluentem* (Luc. vi, 38). Sed quando veniet ista? Profecto in fine præsentis Septuagesimæ, quod est tempus captivitatis nostræ. Sic enim legimus, quod captivati a Babylonis filii Israel, terminum acceperunt annorum septuaginta; quibus tansactis redierunt in sua, cum instauratum est templum, et civitas reedificata (Jerem. xxv, xxix, et Esdr., etc.). At vero captivitas nostra, fratres, quando finitur quæ tot annis, ab initio utique mundi, protenditur? Quando liberabimur a servitute ista? quando restaurabitur Jerusalem, civitas sancta? Utique completa hac Septuagesima, quæ ex denario et septenario constat, propter decem mandata quæ accepimus, et septem impedimenta quibus a mandatorum obedientia retardamur.

5. Primum enim impedimentum nostrum et occupatio gravis, est ipsa necessitas hujus miseri corporis, quod, dum modo somnum, modo cibum, modo vestem, cæteraque similia quærit, haud dubium quin frequenter impediatur nos ab exercitio spirituali. Secundo loco impediunt nos vitia cordis, ut est levitas, suspicio, impatientiæ aut invidiæ motus, laudis appetitus, et similia, quæ quotidie experimur in nobis. Tertium et quartum impedimentum accipe prosperitatem hujus sæculi et adversitatem. Sicut enim corpus quod corrumpitur, aggravat animam, sic deprimit etiam terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. ix, 15). Utrunque ergo cave a laqueo tentationis, et quære arma justitiæ a dextris et a sinistris. Quintum impedimentum gravissimum et periculosissimum ignorantia nostra est. In multis enim omnino incertum habemus quid agere debeamus, ita ut quid oremus, sicut oportet, nesciamus. Sextum impedimentum est adversarius noster, qui

(19) Ita quidem usus Ecclesiæ jam inde ab ævo Gregorii Magni ferebat, præterquam apud Cistercienses. Hi nempe Alleluia ante Quadragesimam (quod Bernardo Abælardus objicit epistola quinta) non intermittebant ex præscripto Benedictinæ Regule, cap. 15. Atamen longe ante Bernardum abbates in synodo Aquisgranensi anni 817 usum Roma-

tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret (I Petr. v, 8). Atque utinam in istis sex tribulationibus liberaremur, ut vel in septima non tangeret nos malum, nec apprehenderet nos periculum in falsis fratribus. Utinam soli impugnarent nos maligni spiritus cum suggestionibus suis, et nihil nocerent homines perniciosi exemplis, persuasionibus importunis, sermonibus adulationis vel detractionis, atque aliis mille modis. Videtis certe quam necessarium sit ut adversus hæc septem pericula, quibus impedimur, septiformis Spiritus sancti auxilio sublevemur. Pro his enim septem, quibus ab observantia Decalogi retardamur, in lectu poenitentiae Septuagesima præsens agitur. Unde et reticetur interim **S13** Alleluia solemne (19), et humanæ transgressionis historia miserabilis ab exordio recensetur.

SERMO II.

De eo quod scriptum est, « *Immisit Dominus soporem in Adam* (Gen. ii, 21-24). »

1. *Immisit Dominus soporem in Adam*. Immisit et in se ipsum, factus nimirum secundus Adam; sed est distantia forte non parva. Ille enim soporatus videtur præ excessu contemplationis; Christus miserationis affectu: ut in illum soporem immiserit veritas, in hunc charitas, cum utraque sit Dominus. Ait enim Joannes evangelista: *Deus charitas est* (I Joan. iv, 16); et ipse Dominus: *Ego sum via, veritas et vita* (Joan. xiv, 6). Sane soporem Christi solius charitatis fuisse nemo dubitat, vel nomine tenus Christianus. Siquidem accubuit (20) ut leo, non victus plane, sed victor, potestate propria ponens animam, somnum mortis excipiens propria voluntate. Cæterum qualis et ille sopor dicendus est fuisse vel credendus, quem Dominus immisit in Adam, in quo, sine sensu omnino doloris, in mulierem ædificandam costa sublata est de latere dormientis? Mihi quidem non nisi incommutabilis veritatis intuitu, et abyssu divinæ sapientiæ, corporeis excedens sensibus obdormisse videtur; quod ex ejus verbis vel maximo conjici potest. Rediens nimirum indicat quo abiisset, dum, tanquam ebrius de cella vinaria veniens, et eructans illud magnum sacramentum quod tanto post in Christo et in Ecclesia Apostolus commendavit: *Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis; et: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una* (Ephes. v, 31, 32). An tibi penitus obdormisse videtur, qui in hanc vocem excitatus erupit, et non magis dicere potuisset: *Ergo dormio, et cor meum vigilat* (Cant. v, 2).

2. Verum id quidem sine præjudicio dixerim, si cui forte aliter visum fuerit, maxime si quid aliud num præstulerant, cap. 30. Is nondum obtinuerat tempore S. Benedicti, imo nec Septuagesimæ institutio. Veterem usum inculcat concilium iv Toletanum anni 633.

(20) Sic legendum, non *occubuit*, ut accubitus referatur ad soporem.

in sanctorem paginis invenitur. Neque enim communem arbitror fuisse soporem, aut nostris similem somnis, quos nec contemplationis excessus, nec miserationis affectus, sed infirmitatis defectus immitit; quos nec veritas, nec charitas, sed necessitas parit. Grave siquidem jugum super filios Adam (*Eccl. xl, 1*); non autem in principio super Adam, sed nunc jam super filios ejus. Quid non grave miseris, quibus et vivere labor est? quibus et (quod pauci videntur advertere, sentire penitus nemo) ipse quoque sensualitatis usus invenitur oneri, adeo ut nequeat sustineri, nisi alterna requie foveamur? Quid non labor, et dolor, et afflictio spiritus ex omnibus quæ sub sole sunt, quando et illud ei gravissimum est, quod potissimum delectatur, vegetatio scilicet et sensificatio carnis? Nimirum quam sit ei dulce consortium, triste divortium manifestat, dum vix tandem avelli potest, dum corruptio ipsa corporis penitus intolerabilis est vegetanti. Sane non simpliciter corpus, sed corpus quod corrumpitur, aggravat animam (*Sap. ix, 15*); ut immunem ab hoc gravamine primi parentis animam noveris existisse, donec adhuc corpus gereret [*alias* degeret] incorruptum. Nimirum in libertate posuit eum Deus, ut, inter summa et infima versans, et in illa excederet sine difficultate, et ad hæc sine illecebra aut necessitate descenderet; illa penetrans naturali vivacitate et puritate mentis, hæc auctoritate dijudicans præsentis. Denique adducta sunt animalia ad Adam, ut videret quid vocaret ea (*Gen. ii, 19*); non ipse aliqua curiositate ductus est ut videret ea.

3. Non sic in nobis libera ratio, sed undique ei luctandum est. Sic enim et ab infimis visco quodam captiva **811** tenetur, et a summis indigna repellitur: ut nec ab his sine dolor possit avelli, nec ad illa

A sine magno gemitu vel raro queat admitti. Hinc nempe vim faciunt qui quaerunt animam meam, ut clamare necesse sit: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (*Rom. vii, 24*.) Inde priusquam comedam suspiro, quia regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud (*Matth. xi, 12*). Nihilominus tamen et illic unitas, et hic tenenda divisio est, sicut et Adam soporatus est in contemplatione, et animalia nominum impositione discrevit. Sic nimirum, sic et Abraham in sacrificio, non quidem volatilia, sed animalia legitur divisisse (*Gen. xv, 9, 10*). Et Martha erga multa turbatur, cum unum sit necessarium. Necessarium plane unum, et maxime necessarium, quoniam hæc pars optima, quæ non auferetur (*Luc. x, 41, 42*). Cessabit divisio cum venerit plenitudo, et erit totius sanctæ civitatis Jerusalem participatio in idipsum. Interim Spiritus sapientiæ non modo unicus, sed et multiplex est: interiora quidem in unitate solidans, sed sub iudicio exteriora distinguens. Utrumque tibi in primitiva Ecclesia commendatur, quando *multitudinis credentium erat cor unum, et anima una*, ne volatilia scinderentur; *dividebatur autem singulis prout cuique opus erat* (*Act. iv, 32, 35*), ut animalia searentur. Sit igitur etiam in nobis, charissimi, unitas animorum; unita sint corda, diligendo unum, quaerendo unum, adherendo uni, et idipsum invicem sentiendo. Sic nimirum exterior ipsa divisio et evadit periculum, et scandalum non incurrit; dum videlicet, etsi propria cuique tolerantia, propria quoque nonnunquam in terrenis agendis sententia, sed et diversa interdum dona gratiarum, nec membra omnia actum eundem videntur habere; unitas tamen interior et unanimitas ipsam quoque multipliciter colligat et constringat charitatis glutino, et vinculo pacis.

IN CAPITE JEJUNII.

SERMO I.

Quid sil ungere caput, et faciem lavare (*Matth. vi, 16, 17*).

1. Hodie, dilectissimi, sacrum Quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Christianæ. Non nobis singularis est hæc observatio; una omnium est, quicumque in eadem fidei conveniunt unitatem. Quidni commune sit Christi jejunium omnibus Christianis? quidni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc capite, mala autem quare non sustineamus? An respuere tristia volumus, et communicare jucundis? Si ita est, indignos nos capitis hujus participatione probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quod si in opere salutis nostræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadjutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si jejundet cum Christo, qui sessurus est ad mensam Patris cum ipso. Non est magnum si compatitur membrum capiti, cum quo et glorificandum est.

Felix membrum, quod huic adhæserit per omnia capiti, et sequetur illud quocunque ierit. Alioquin si forte abscindi separarique contingat, privetur statim necesse est etiam spiritu vitæ. Quæcunque enim portio capiti non cohæret, unde ei jam sensus aut vita? Nec sane deerit qui expositam occupet, ut ne tunc quidem sit absque capite. Germinabit rursus radix amaritudinis, venenatum caput iterum pullulabit; illud, inquam, caput, quod in eo contriverat ante fortis mulier, mater Ecclesia. Dico autem quando per eam regeneratus est in spem vitæ, quem natura filium iræ mater carnalis ediderat.

2. Videbit ergo jam, si fuerit qui revelatos habeat **815** oculos cordis, et spiritualiter intueatur, horrendum omnino monstrum, corpus quidem hominis, caput autem demonis habens. Non solum autem, sed etiam erunt sine dubio novissima hominis illius pejora prioribus, cum vipereum illud caput, quod prius fuerat amputatum, non absque septem nequioribus se revertatur.

Quis non solo contremiseat auditu? Tollens membrum Christi, faciam membrum daemionorum? Abscissus a corpore Christi, Satanae miser incorporabor? Sit procul a nobis semper execranda ista commutatio [*alias*, communitatio], fratres mei. Mihi omnino adherere tibi bonum est, o caput gloriosum et benedictum in sæcula, in quod et angeli prospicere concupiscunt. Sequar te quocunque ieris: si transieris per ignem, non avellar a te; non timebo mala, quoniam tu mecum es. Tu dolores meos portas, et pro me doles: tu prius transis per angustum passionis foramen, ut latum præbeas sequentibus membris ingressum. Quis nos separabit a charitate Christi? (*Rom. viii, 35*.) Ipsa enim est, per quam omne corpus per nexus et juncturas crescit. Hoc glutinum bonum, cujus meminit Isaias (*Isa. xli, 7*). Hæc, per quam bonum est et jucundum habitare fratres in unum. Hoc unguentum, quod descendit a capite in barbam, a capite descendit et in oram vestimenti (*Psal. cxxxii, 2*), ut ne minima quidem fimbria careat unctione. In capite siquidem plenitudo gratiarum, de qua accipimus omnes: in capite universitas miserationis, in capite inexhaustus fons pietatis divinæ, in capite affluentia tota spiritualis unguenti, sicut scriptum est: *Unxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis* (*Psal. xlii, 8*). Ipsum tamen, quod tam copiose Pater unxerat caput, Maria quoque ungere non veretur. Calumniantur quidem discipuli: sed respondet Veritas pro ea, quod bonum opus sit operata (*Matth. xxvi, 7-10*).

3. Denique et nobis hodie quid præcipit in Evangelio? *Tu, inquit, cum jejunaveris, unge caput tuum.* Mira dignatio! Spiritus Domini super eum, eo quod unxerit eum; et nihilominus tamen evangelizans pauperibus ait: *Unge caput tuum!* Complacet sibi Pater in Filio, et dum vox sonat in æthere, descendit Spiritus in columba. Putatis, fratres, quia Christi baptismo chrisma defuerit? Manet Domini Spiritus super ipsum; et unctum ab eo quis dubitet? *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (*Matth. iii, 17*). Hæc plane spirituales unguenti fragrantia est. Unxit Pater illum præ participibus suis, in quo præ cæteris singulariter complacet sibi. Pater enim digne Filium, affectu utique divino, et in experto omni creaturæ. Unxit, inquam, Pater Filium præ participibus suis, accumulans super eum universa charismata benignitatis, mansuetudinis et suavitatis, abundantius eum replens visceribus misericordiæ et miserationis. Unctum denique misit ad nos, quem nobis exhibuit plenum gratiæ et miserationis [*alias*, pietatis]. Sic unctum a Patre est caput nostrum, et nihilominus ungi postulat et a nobis. *Cum jejunaveris, inquit, unge caput tuum.* Itane aquam petit a rivulo fons indeficiens? Petit sine dubio, aut certe repetit magis. Ad fontem enim unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant (*Eccl. i, 7*).

4. Non vero, ut minus habens, quod dederat PATROL. CLXXXIII.

A Christus repetit: sed ne tibi pereat quidquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua, si stare cœperit, et ipsa putrescet, et inundatione facta superveniens, repellatur. Sic plane, sic gratiarum cessat decursus, ubi recursus non fuerit: nec modo nihil augetur ingrato, sed et quod acceperat vertitur ei in perniciem. Fidelis autem in modico censetur dignus munere ampliori. Unge igitur caput in te est devotionis, quidquid delectationis, quidquid tuum, refundens in eum qui supra te est, quidquid affectionis. Unge igitur caput tuum, ut si qua in te est gratia, referatur ad ipsum: nec tuam quaeras gloriam, sed ipsius. Ungit enim Christum, qui honus ejus odor est in omni loco. Memento sane adversus hypoeritas hunc processisse sermonem. *Nolite, inquit, fieri sicut hypocritæ tristes.* Non omnimodam nobis tristitiam interdicit, sed quæ in facie est coram hominibus. Alioquin, *Cor 816 sapientis ubi tristitia* (*Eccl. vii, 5*): et Paulum quoque discipulos contristasse non piget, pro eo quod contristati sunt ad salutem (*II Cor. vii, 8*). Non est talis tristitia hypocritarum: non in corde, sed in facie est. *Exterminant enim facies suas.*

5. Nota proinde quod non dixerit: Nolite esse sicut hypocritæ tristes; sed: *Nolite fieri*, hoc est fingi. Sic quippe vulgo dicitur: Tristem se facit; aut: Magnificat se; et: Qui beatificat te, in errorem te adducit (*Isa. ix, 16*), et similia, quæ simulationis sunt, non veritatis. *Tu autem cum jejunaveris, unge caput tuum, et faciem tuam lava.* Exterminant illi faciem, tu autem lavare juberis. Est autem facies, quæ in facie est conversatio. Hanc fidelis Christi servus lavat, ne quod offendiculum, præbeat intuenti: hypocrita magis exterminat, dum singularia magis et inusitata sectatur. Sed nec caput ungit, cujus affectio elongatur a Christo, et vanis favoribus delectatur. Ungit potius semetipsum, ut propriæ fragrantiam opinionis respergat. Aut certe quia manifestum est non esse caput hypocritæ Christum: nec suum tamen quaecunque caput ungere potest, cujus mens non propriæ testimonio conscientiæ, sed adulationibus demulcetur. *Date nobis, aiunt fatuæ virgines, de oleo vestro* (*Matth. xxv, 8*). Cur hoc? Quia in vasis suis oleum non habent. Sed non est prudentium hujusemodi oleum dare. Quod enim sibi fieri nolunt, quando ipsæ facient aliis? Audi vero Prophetam, cui incerta et occulta sapientiæ suæ revelaverat Deus. *Oleum, inquit, peccatoris non impinguet caput meum* (*Psal. cxl, 5*). Emunt oleum istud hypocritæ, sicut ait Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Exterminant enim facies suas, ut appareant jejunantes.* Vides quam brevi sermone hypoeritas et singularitatis notat, et arguit vanitatis. Vide etiam quam paucis et coram Deo suadeat bona, et coram hominibus providere. *Unge caput tuum, et faciem tuam lava:* hoc est, sic te irreprensibilem foris exhibe, ut divinam tibi conciliare studeas gratiam; et ante oculos humanos non propriam quaeras gloriam, sed auctoris.

6. Potest tamen et alio modo lota facies, conscientia pura; et unctum caput intelligi mens devota. Quod si id probas, adversus duplex vitium, quod maxime solent appetere jejunantes, hæc duo verba ablutionis et unctionis dicta videntur. Alius enim jejunit studio vanitatis, et huic dicitur: *Faciem tuam lava*. Alius jejunit cum impatientia et rancore, et huic opus est ut caput unget. Est autem caput istud, mens interior, quæ tunc ungitur in jejunio, cum spiritualiter delectatur in eo. An vero tibi novum videtur, ut dicamus caput ungi jejunio? Ego plus dico: etiam impinguatur. Nunquamne legisti quod scriptum est: *Ut alat eos in fame?* (Psal. xxxii, 19.) Est ergo jejunium corporis, capitis unctio; et carnis inedia, refectio cordis. Quidni dixerim unctionem, quæ et medetur vulneribus, et exasperatas conscientias lenit? Emat igitur hypocrita jejunio suo oleum peccatoris: ego meum interim non vendo jejunium, et ipsum mihi oleum est quo ungar. *Unge*, inquit, *caput tuum*, ne quid forte murmuris aut impatientiæ subeat. Non solum autem, sed et gloriare in tribulatione, sicut ait Apostolus (Rom. v, 3). Gloriare, inquam, sed absque omni studio vanitatis, ut sit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

SERMO II.

Quomodo debeamus converti ad Dominum.

1. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu: et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra, ait Dominus omnipotens* (Joel. ii, 12, 13). Quid sibi vult, dilectissimi, quod præcipit Dominus, ut convertamur ad eum? Ubique enim est, et replet omnia, et nihilominus complectitur universa. Quo me vertam, ut convertar ad te, Domine Deus meus? Si ascendero in caelum, tu illic es: **S17** si descendero in infernum, ades (Psal. cxxxviii, 8). Quid jubes? quo convertar ad te? Supra, an infra? ad dexteram, an ad sinistram? Consilium istud est, fratres mei; secretum est, quod solis credatur amicis. Mysterium regni Dei est: Apostolis revelatur in aure, nam turbis nihil dicitur absque parabola. *Nisi conversi fueritis, inquit, et efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum caelorum* (Matth. xviii, 3). Agnosco plane quo velit ut convertamur. Ad Parvulum converti necesse est, ut discamus ab eo quia mitis est et humilis corde: ad hoc siquidem parvulus datus est nobis. Sane idem et magnus est, sed in civitate Domini, cui et dicitur: *Exulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel* (Isa. xii, 6). Quid tu inflaris, o homo? quid extolleris sine causa? quid alta sapis, et oculi tui omne sublime vident, quod tibi non cedit in bonum? Sublimis quidem Dominus, sed non ita proponitur tibi:

(21) Quatuor istas principes passiones, tanquam solas, assignare solent veteres, in his Bernardus, quod ex iis cæteræ pendeant. Confer sermonem 14 in psalmum xc, num. 9; sermonem 50 De diversis,

laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Elevata est magnificentia illius, et non poteris ad eam: nec si te ruperis, apprehendes. *Accedet*, inquit, *homo ad cor altum, et exaltabitur Deus* (Psal. lxxiii, 7, 8). Excelsus siquidem Dominus et humilia respicit, et alta a longe cognoscit (Psal. cxxxvii, 6). Humiliare, et apprehendisti. Hæc plane lex pietatis, et propter hanc legem sustinui te, Domine. Si forte sublimitatis esset via proposita, et illic iter quo ostenderetur salutare Dei; quanta facerent homines ut exaltarentur? Quam crudeliter invicem sternerent, invicem conculcarent! Quam impudenter reperent, manibusque et pedibus conarentur in altum, ut imponerent sese homines super capita aliena! Et certe qui contendit supergredi [*alias, excedere*] proximos, multas inveniet difficultates, multos habebit æmulos, multos patietur contradictores, ascendentes equidem ex adverso: nihil vero facilius est volenti, quam humiliare semetipsum. Hoc verbum est, dilectissimi, quod omnino nos reddit inexcusabiles, ut ne tenuæ quidem nobis velamen prætereunda liceat.

2. Sed jam ad hunc parvulum, ad mansuetudinis et humilitatis magistrum quonam modo converti necesse sit, videamus. *Convertimini* inquit, *ad me in toto corde vestro*. Fratres, si dixisset: *Convertimini*, nihil addens; esset nobis forsitan liberum respondere: Factum est, jam aliud proponere mandatum. Nunc autem spiritualis (ut audio) conversionis nos admonet, quæ non una die perficitur: utinam vel in omni vita, qua degimus in hoc corpore, valeat consummari! Corporis namque conversio, si sola fuerit, nulla erit. Forma siquidem conversionis est ista, non veritas, vacuum virtute gerens speciem pietatis. Miser homo, qui totus pergens in ea quæ foris sunt, et ignarus interiorum suorum, putans aliquid se esse, cum nihil sit, ipse se seducit! *Sicut aqua effusus sum*, ait Psalmista in persona hominis hujuscemodi, *et dispersa sunt omnia ossa mea* (Psal. xxi, 15). Et alius quidam propheta: *Comederunt, inquit, alieni robur ejus, et ignoravit* (Osee. vii, 9). Exteriorem quippe superficiem intuens, salva sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultum, qui interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est, jejuniorum regula custoditur, statutus psallitur horis; sed *cor longe est a me*, dicit Dominus (Marc. vii, 6).

3. Attende solerter quid diligas, quid metuas; unde gaudeas, aut contristeris (21); et sub habitu religionis animum sæcularem, sub pannis conversionis invenies cor perversum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus est; et de his accipiendum puto quod dicitur, ut in toto corde tuo convertaris ad Dominum. Convertatur proinde amor tuus, ut nihil omnino diligas nisi ipsum, aut certe propter

num. 2 et 3; sermonem 85 in Cantica, num. 5; ac lib. v De consideratione, num. 9; necnon tractatum De diligendo Deo, num. 23.

ipsum. Convertatur etiam ad ipsum timor tuus; quia perversus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum. Sic et gaudium tuum, et tristitia tuæ æque convertantur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si nonnisi secundum eum doleas, aut læteris. Quid enim perversum **S18** magis quam lætari cum male feceris, et in rebus pessimis exsultare? Sed et ea quoque quæ secundum carnem est tristitia, mortem operatur. Si pro tuo sive proximi peccato doles, bene facis, et hæc tristitia est ad salutem (II Cor. vii, 10). Si gaudeas ad mucera gratiæ, hoc gaudium sanctum est, et securum gaudium in Spiritu sancto. Debes et in dilectione Christi fraternis congaudere prosperitatibus, et adversitatibus condolere, sicut scriptum est: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus* (Rom. xii, 15).

4. Verum ne ipsa corporalis quidem est parvipendenda conversio, quia spiritualis hujus adminiculum nescitur esse non parvum. Inde est quod in hoc loco Dominus cum dixisset: *In toto corde*, adjunxit protinus: *In jejunio*: quod utique corporis est. Volo tamen vos admonitos esse fratres meos, observandum illud non ab escis tantum, sed ab omnibus illecebris carnis, et universa corporis voluptate; imo vero jejunandum est longe amplius a vitiis, quam a cibis. Sed est panis a quo vos jejunare nolo, ne forte deficiatis in via: et si nescitis, panem dico lacrymarum. Sequitur enim: *In jejunio, et fletu et planctu*. Exigit enim planctum a nobis poenitentia præteritæ conversationis; exigit fletum desiderium futuræ beatitudinis. *Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*, ait Propheta, *cum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?* (Psal. xli, 4.) Parum ei placet hujus vitæ novitas, qui necdum vetera plangit, necdum plangit admissa peccata, necdum plangit tempus amissum. Si non plangis, planè non sentis animæ vulnera, conscientia læsionem. Sed nec futura satis gaudia concupiscis, si non quotidie postulas ea cum lacrymis: minus tibi nota sunt, si non renuit consolari anima tua, donec veniant.

5. Addit deinde Propheta: *Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*. Quibus verbis manifeste prior ille populus Judæorum et duritiæ cordis, et vanæ superstitionis arguitur. Crebra siquidem apud eos scissio vestium, sed non cordium esse solebat. Quando enim scinderentur corda lapidea, quæ non poterant nec circumcidi? *Scindite*, inquit, *corda vestra, et non vestimenta vestra*. Quis in vobis est, cujus voluntas circa unum aliquid solet obstinatio inveniri? Scindat cor suum gladio spiritus, quod est

verbum Dei: scindat illud, et in multas minutias festinet dispertiri. Alioquin non est converti ad Dominum in toto corde, nisi scisso corde. Donec enim illam unam accipias in Jerusalem, cujus est participatio in idipsum, multa interim tibi præcipiuntur; et si in uno offenderis, factus es omnium reus. *Spiritus Domini multiplex*, ait Sapiens (Sap. vii, 22), nec potest sequi multiplicem sine multiplici scissione. Audi denique hominem, quem secundum cor suum invenerat Deus. *Paratum*, inquit, *cor meum, Deus, paratum cor meum* (Psal. lvi, 8). Paratum ad adversa, paratum ad prospera; paratum ad humilia, paratum ad sublimia; paratum ad universa quæcunque præceperis. Vis pastorem ovium facere? vis constituere regem populorum? *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum*. Quis ut David fidelis ingrediens, et egrediens, et pergens ad imperium regis? Et dicebat de peccatoribus: *Coagulatum est sicut lac cor eorum; ego vero legem tuam meditatus sum* (Psal. cxviii, 70). Inde enim cordis duritia, inde mentis obstinatio, quia meditatur quis non legem Domini, sed propriam voluntatem.

6. Scindamus itaque corda nostra, dilectissimi, quatenus integra proinde vestimenta servemus. Vestes enim nostræ virtutes sunt. Bona vestis, charitas; bona vestis, obedientia est. Beatus qui custodit vestimenta hæc, ut non ambulet nudus. Denique: *Beati quorum tecta sunt peccata* (Psal. xxxi, 1); et, *Charitas operit multitudinem peccatorum* (I Petr. iv, 8). Scindamus corda, sicut prædictum est, ut **S19** hæc vestimenta integra servemus, quemadmodum integra salvata est tunica Salvatoris. Nec modo integram servat vestem scissio cordis, sed et talarem eam facit et polymitam, qualem a sancto patriarelia Jacob accepit filius, qui præ cæteris amabatur (Gen. xxxvii, 3). Hinc nempe virtutum perseverantia, hinc conversationis pulchræ discolor unitas. Hinc illa est gloria regis filiæ in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus (Psal. xlii, 14, 15). Potest tamen et aliter hæc scissio cordis intelligi, ut si quidem pravum fuerit, scindatur ad compunctionem. [*alias, confessionem*]; si durum, ad compassionem. Quidni scindatur ulcus, ut sanies effluat? Quidni scindatur cor, ut visceribus effluat pietatis? Utilis prorsus utraque scissio, ut nec clausam lateat peccati virus in corde, nec indigenti proximo claudamus viscera misericordiæ: ut et ipsi consequamur misericordiam a Domino nostro Jesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus, in sæcula, Amen.

IN QUADRAGESIMA

SERMO III.

De jejunio Quadragesimæ.

1. Rogo vos, dilectissimi, tota devotione suscipite quadragesimale jejunium, quod non sola abstinentia commendat, sed multo magis sacramentum. Nam si devote usque modo jejunavimus, utique sancto hoc

tempore jejunandum nobis est multo devotius. Si quid enim additur ad solitum abstinentiæ modum, nunquid non valde indignum est, ut nobis onerosum sit quod Ecclesia portat universa nobiscum? Hactenus usque ad nonam jejunavimus soli: nunc usque ad vesperam jejunabunt nobiscum par iter univers